

УДК 371.124:81'243

Леся Комар, викладач Інституту підприємництва та перспективних технологій
Національного університету "Львівська політехніка"

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

У статті розкривається питання підготовки майбутніх вчителів іноземних мов до використання інноваційних технологій в системі безперервної освіти навчання англійських фразеологізмів.

Ключові слова: вчитель, студент, інновації, педагогічний експеримент.

Літ. 15.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційна діяльність учителя – це один із стратегічних напрямів в освіті, який має вирішальне практичне значення. Відповідно до цього будь-які реформи та інновації у сфері освіти можуть бути реалізовані лише тоді, коли вони внутрішньо прийняті та підтримані педагогами-практиками.

Питання інноваційні технології знайшли своє висвітлення в працях Б. Сазонова, М.В. Кларин, Н.П. Степанов, О.Г. Козлова, Л.І. Даниленко, А.І. Каташов, Л. Шевченко, Ю.О. Власенко, Д.Г. Мальцева та інші.

Згоджуючись із думкою Б. Сазонова про те, що визначальними факторами успішності новації є постать інноватора та середовище впровадження, підкреслюємо необхідність детального вивчення суб'єктивної ролі майбутнього вчителя іноземної мови в процесі здійснення інноваційних технологій в системі освіти навчання англійських фразеологізмів, тому що професіоналізація щодо поширення новацій виступає наслідком розвиненості професійних засобів, серед яких головним є не підтримка даної інновації, а формування інноваційного потенціалу педагога до впровадження та демонстрації винаходів [9].

Уважніше поглянемо індивідуальну роль майбутнього вчителя в процесі надання педагогічного нововведення від основи до користувача.

Таким чином, функції вчителя проходять певні етапи сприйняття нововведення системі освіти навчання англійських фразеологізмів: ознайомлення, інтерес, оцінка, апробація, власне акт сприйняття та кінцеве рішення про доцільність інновації.

Причому у вчителів різних типів інноваційності (новатори, передовики, помірковані, передостанні, останні) цей процес протікає з різною швидкістю, глибиною та ефективністю. Напевне, що сам процес сприйняття нововведення показує внутрішню перебудову настанов, поглядів,

переконань та ціннісних орієнтацій, що виступає в інноваційній гнучкості майбутнього вчителя, тобто бажанню йти на побіжні зміни організаційних, культурних, ціннісних характеристик [4].

З іншого боку, виступаючи в ролі джерела нововведення, вчитель сам продукує нове, розробляючи програми впровадження педагогічних інновацій в освітньо-виховний процес, тобто відсутнім є етап сприйняття. Суттєву роль відіграють характеристики самого нововведення, а також канали зв'язку у поєднанні з властивими їм "бар'єрами" та "стимуляторами". У ролі останніх виступають "агенти впливу" – окремі особистості вчителів або організації-посередники, які беруть участь у процесі передачі педагогічної інформації, спеціальних знань тощо.

Стає зрозумілим, що головною характеристикою суб'єкта інновацій (підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання інноваційних технологій в системі освіти навчання англійських фразеологізмів) є його дійова самосвідомість як основа суб'єктивного існування. Суб'єкт – це діяч, здатний до вибору типу діяльності, конкретної ролі для себе та інших, до вироблення власних цілей та засобів їх досягнення.

Детальніше спинимось на бар'єрах та причинах опору вчителів педагогічним інноваціям. Більшість дослідників [10], серед головних перешкод упровадження новацій виділяють відсутність переконань у необхідності змін; неприйняття нововведень, що насаджуються згори; острах перед невідомим або нездатність виконати будь-яке завдання; можливі невдачі; порушення усталеного порядку, звичок і взаємостосунків; відсутність поваги й довіри до особи, що здійснює зміни тощо [6].

На нашу думку, найголовнішою причиною виникнення вищезазначених бар'єрів є неготовність учителя до інновацій. Так, серед основних шляхів підготовки майбутнього вчителя до подолання протидій щодо застосування нововведень уважаємо за доречне запропонувати

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

наступне: 1. Підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності майбутніх педагогів, тобто наявність базових знань з педагогічної інноватики, досконале володіння методикою проведення педагогічного експерименту, професійна ерудиція в галузі нових освітніх технологій. 2. Розвиток взаєморозуміння всіх учасників навчально-виховного процесу, створення атмосфери підтримки. 3. Прогнозування труднощів, уникання неправильного розуміння або негативного очікування майбутнім учителем іноземної мови від педагогічних змін, що відбуваються.

Усе сказане дає змогу зробити висновок, що надання вчителем особистісного суб'єктивного смислу характеристикам інновації та формування його настанов щодо інноваційної діяльності відбувається залежно від цінності для педагога того чи іншого нововведення та прогнозування можливих наслідків та труднощів інноваційної діяльності.

В. Паламарчук вказує, що будь-яка інновація має: своє “ядро” (смысловий центр, “концепт”), яке характеризується новою ідеєю; “джерело” – дослідницька діяльність ученого-педагога або пошукова практика вчителя; “носія”, яким виступає творча особистість експериментатора-дослідника [2].

Це ще раз доводить нашу думку про те, що факторами виникнення педагогічної інновації є творча особистість, наукова ідея та експеримент.

Необхідно спинитися на обмеженнях, які виникають при впровадженні інновацій. Одним із них є фактор часу, велике значення якого проявляється в тому, що сучасний темп розвитку освіти вимагає розв'язання педагогічних задач за більш короткий час, що передбачає більш економне викладання навчальної інформації та розвиток у великої кількості студентів творчої готовності до продовження освіти та самоосвіти в новому професійному середовищі. Таким чином, час виступає одним із найважливіших обмежень в інноваціях, тому необхідно підвищувати якість підготовки фахівців освіти в межах відведеного часу, враховуючи завантаженість студентів та викладачів.

Безперечно, одним із факторів підвищення якості педагогічної діяльності виступає новаторство, але через велику зацікавленість, суб'єктивність новатор іноді не в змозі адекватно оцінити ефективність власних винаходів, їх справжню результативність. Саме втілення нових ідей є ознакою, за якою відрізняють інновації від власне новацій: якщо педагог відкриває принципово нове, то він новатор, якщо

трансформує наукову ідею на практиці – інноватор. Звідси розрізняємо поняття “інновація” та “новація”. За “новацією” закріплено розуміння засобу (новий метод, методика, технологія, програма тощо), “інновація” визначається як процес, що розгортається за певними етапами [3].

Становлення вчителя як суб'єкта інноваційної професійної діяльності умовно поділяємо на два напрями: 1. Вузівський етап навчання та формування якостей творчої особистості майбутнього вчителя. 2. Розвиток інноваційності в умовах післядипломної освіти.

Дане дослідження зосереджується на першому напрямку підготовки майбутнього вчителя до інноваційної діяльності, тому що ми вважаємо, що саме під час навчання у ВНЗ розкривається інноваційний потенціал особистості майбутнього вчителя, розвиток якого є основною умовою здійснення інноваційної діяльності. Л. Шевченко називає його суб'єктивним джерелом зародження інновацій у професійній діяльності педагога. На наш погляд, потенціал – поняття багатоаспектне та широке, а поняття “джерело” – більш вузьке й може виступати тільки системним елементом інноваційного потенціалу. Через те, розуміємо інноваційний потенціал як особливість стану індивідуальної свідомості педагога, його відкритість до сприйняття нового, незалежність від стереотипів та шаблонів.

Звичайно, в межах існуючої системи навчання є різні моделі, які мають істотні відмінності, але водночас усі гілки традиційного навчання об'єднують те, що студент розглядається як об'єкт педагогічних впливів, здатних забезпечити формування пізнавальних процесів і рис, прогнозованих викладачем. Але студент сприймає лише те, що може й хоче, пропускаючи навчальні впливи через призму своєї індивідуальності, тобто як суб'єкт. В об'єктивному плані інноваційна активність виявляється в результатах якісно історичних – позитивних перетвореннях педагогічної дійсності кожного окремого суспільства. У суб'єктивному плані інноваційна активність – це певна настанова особистості кожного вчителя на творчу діяльність, що виходить із необхідності педагогічних нововведень, а також зумовлюється умовами, в яких знаходиться вчитель, розумінням ним суспільної значущості цих змін, ступенем задоволеності рівнем і характером педагогічних відносин, суб'єктом взаємодії яких він є.

Професійно-педагогічна діяльність виступає особистісно значущим актом, у якому майбутній учитель – активна сторона, її суб'єкт. Ця

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

активність є наслідком як впливу навчально-виховного середовища, так і внутрішньою властивістю. Зворотній вплив умов і відносин на діяльність учителя відбувається опосередковано через його свідомість у формі структури потреб, інтересів та цінностей. Вони, формуючи внутрішню структуру особистості, її переконання, вольові позиції, внутрішню спрямованість, відіграють вирішальну роль у професійному становленні особистості. Розв'язання проблеми підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності ми вбачаємо в переході до широкомасштабного використання інноваційних технологій в системі освіти навчання англійських фразеологізмів. Тобто не можна підготувати вчителя до оперування сучасними технологіями, не використовуючи їх у педагогічному вищому навчальному закладі. Метою такої підготовки має стати формування нового, найбільш перспективного соціального типу педагогічного працівника – вчителя інноваційної орієнтації.

Коли ми говоримо про прийняття нововведень учителями, ми думаємо про підготовленість останніх до їх сприйняття, ставлення до них як до необхідних, про готовність втілювати їх на практиці. На нашу думку, щоб учитель був готовий до інновацій у професійній діяльності, треба поступово формувати цю готовність у процесі його навчання у вищому педагогічному закладі. У зв'язку з тим, що існують вікові особливості реалізації інноваційного потенціалу особистості [1] (у молодому віці широко використовується механізм соціальної установки, що лежить в основі активного пошуку ефективних способів взаємодії зі світом, у старшому віці такий пошук уже завершений, дослідження в інноваційній ситуації спираються на механізми, що закріпилися протягом життя), створювати умови для формування готовності майбутнього вчителя іноземної мови доречніше під час його навчання у вищому навчальному закладі [11].

Лінгвокраїнознавство з одного боку поєднує навчання мови, а з іншого – дає певні відомості про країну, мова якої вивчається. Оскільки основним об'єктом є не країна, а фонові знання носіїв мови, в узагальненому вигляді їх культура, то було б доцільніше говорити про культурознавство.

Проте термін “лінгвокраїнознавство” міцно увійшов в практику викладання іноземних мов і, можливо, його слід залишити. Проте потрібно чітко уявляти різницю між традиційним країнознавством та лінгво-країнознавством. Якщо країнознавство є суспільнознавською дисципліною, якою б мовою воно не викладалось, то лінгвокраїнознавство є філологічною дисципліною, що значною мірою

викладається не як окремий предмет, а на заняттях з практики мови в процесі роботи над семантикою мовних одиниць.

Лінгвокраїнознавство ставить своєю метою вивчення мовних одиниць, які найбільш яскраво відображають національні особливості культури народу – носія мови та середовище його існування [11].

Необхідність спеціального відбору і вивчення мовних одиниць, в котрих найбільш яскраво виявляється своєрідність національної культури і котрі неможливо зрозуміти так, як їх розуміє носій мови, відчувається у всіх випадках спілкування з іноземцями, при читанні художньої літератури, публіцистики, преси та при перегляді кіно- та відеофільмів, при прослуховуванні пісень і т. ін.

В число лексичних одиниць, що мають яскраво виявлену національно-культурну семантику, входять назви реалій (визначення предметів та явищ, які є характерними для однієї культури і відсутні в іншій), конотативна лексика (слова, що співпадають по основному значенню, та розрізняються за культурно-історичними асоціаціями) та фонова лексика, що означає предмети та явища, котрі мають аналоги в культурі, що порівнюється, та розрізняються за якимись національними особливостями – функціонуванням, формою, призначенням предметів і т. ін. Для лінгвокраїнознавства величезний інтерес становлять також фразеологізми, в котрих відображаються національна своєрідність історії, культури, традиційного образу життя народу – носія мови [11].

Викладання культури у зв'язку з навчанням іноземної мови має своєю метою передачу навчаючому мінімуму фонових знань, котрими володіє носій мови, що якоюсь мірою нагадує аккультурацію (процес засвоєння особистістю, що виросла в умовах культури А, елементів культури Б). Однак, надбання знань про культуру іншого народу в лінгвокраїнознавстві принципово відрізняється від аккультурації. Вивчаючи іноземну мову залишається носієм своєї власної культури, проте його фонові знання збагачуються, набуваючи елементів культури країни, мови якої вивчається; тим самим, як особистість він стає якоюсь мірою носієм світової культури і починає краще розуміти і цінувати власну культуру.

Фонові знання носіїв мов і культур, які співставляються, поки що не визначені і не описані, та й описати їх без певної прив'язки до лексичних одиниць є справою мало перспективною.

Основним методом отримання лінгвокраїнознавської інформації, очевидно ще протягом тривалого часу, буде асоціативний експеримент, і досвід

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

інформаторів по вокабуляру. Наприклад: Harold II (1022 – 1066) – the last Anglo-Saxon king who died in battle against William the Conqueror at Hastings shot with an arrow in his eye – “вбитий стрілою в око” [12].

Як показують опитування інформаторів, запропоновані в списку слова, безумовно, присутні в свідомості носіїв мови та культури, асоціюючись з чимось особливо примітним (хоча, можливо, не самим суттєвим в характеристиці об’єкту) і часто описуються через якесь інше поняття. Наприклад: Walter Raleigh (Уолтер Релі) – мореплавець, привіз в Європу тютюн з Америки; Bristol (Брістоль) – місто і порт, великий міст через затоку; Tilbury (Тілбері) – порт, де королева Лізавета I виголосила свою відому промову перед армією, що була готова відбити вторгнення іспанської армії.

Для лінгвокраїнознавства мають велике значення його культурні асоціації. Наприклад: Alfred the Great (849 – 899) – the king of Wessex, an area of southern England at that time, who fought several wars against the Danes. When British people think about king Alfred, they would think about the well known story in which some cakes were burnt in a woman’s house where he was hiding [12]. В Англії всі знають розповідь про те, як король Альфред, врятовуючись від завойовників – вікінгів, знайшов притулок в будинку селянської жінки. Відлучившись на короткий час, вона попросила його подивитись за печивом, котре вона випікала. Зайнятий думками про те, як повернути королівство, Альфред не помітив, як випічка згоріла. З тієї пори типова реакція англійців на ім’я King Alfred – “burnt the cakes”.

Безумовно, слід було б давати культурні асоціації, що тісно пов’язані із загальновідомими особистостями в мовній свідомості носіїв даної культури. Наприклад: Columbus, Christopher – an Italian navigator who was the first European to discover America in 1492, though he mistakingly thought he had found Asia.

Це пояснення приблизно співпадає з коментарем, що є в підручнику “Happy English 2”: an Italian navigator who discovered America in 1492 when he was searching for a new way to the Indies.

Проте, в перелічених поясненнях випала, здавалося б, другорядна інформація, що асоціюється з ім’ям Колумба – ocean blue – “блакитний (синій) океан”. В словнику Лонгмана читаємо: Many British people are familiar with the rhyme: In fourteen hundred and ninety – two Columbus (who “in 1492 sailed the ocean blue”) [13].

Нажаль, не завжди ми знаходимо подібні культурознавські коментарі в лінгвокраїнознавських

словниках, навіть таких, як вказаний вище словник Лонгмана, а також словник Британії Адріана Рума, матеріали якого були покладені в основу виданого у нас лінгвокраїнознавського словника [14].

З кінця 70-х років в русистиці намітилась тенденція розвитку від “нейтрального” лінгвокраїнознавства (без вказівки конкретного адресата для іноземця взагалі) до порівнювального країнознавства – вивчення мови і культури в порівнянні з аналогічними явищами в рідній мові та культурі [8]. Необхідність в “нейтральному” лінгвокраїнознавстві на певному етапі викладання лінгвокраїнознавства як аспекту навчання, цілком виправдана. Багато явищ мови і культури, їх національна своєрідність настільки самобутні, що можуть бути розкриті і описані без порівняння з якоюсь іншою культурно-мовною спільністю. Такі матеріали надають величезну допомогу викладачу. Проте, перед тим, як стати надбанням учня, країнознавська інформація препарується викладачем з урахуванням національної належності учнів, цілей і задач навчання, етапу навчання, рівня мовної та суспільно-освітньої підготовки учнів, їх інтересів та інших факторів. Опора на національну культуру тих, що навчаються, стає провідним принципом порівнювального лінгвокраїнознавства.

Порівнювальне лінгвокраїнознавство має філологічну природу: ознайомлення з культурою країни, мова якої вивчається, проводиться через вивчення мовних одиниць з національно-культурною семантикою.

1. Власенко Ю.О. Психологічний аналіз інноваційного потенціалу особистості: автореф... канд. психол. н.: 19.00.01 / Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова. – О., 2003. – 31 с.

2. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.

3. Каташов А.І. Педагогічні основи розвитку інноваційного освітнього середовища сучасного ліцею: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01 / Луганський державний педагогічний університет ім. Т.Г. Шевченка. – Л., 2001. – 265 с.

4. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). – Рига: НПУ “Эксперимент”, 1995. – 176 с.

5. Коралова А. Характер информативности фразеологических единиц // Науч. тр. МГПИИЯ им. Мориса Тореза. – М., 1980. – Вып. 168.

6. Козлова О.Г. Підготовка вчителя до інноваційної діяльності в системі післядипломної освіти: дис.

ІВАН ФРАНКО І СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

...канд. пед. наук: 13.00.01 / Державна академія кадрів освіти. – К., 1999. – 235 с.

7. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К., 1999. – С. 43.

8. Мальцева Д.Г. Страноведение через фразеологизмы. – М., 1991. – С. 12.

9. Ощепкова В.В. Культурологические, этнографические и типологические аспекты лингвострановедения. – М., 1995. – С. 58.

10. Сазонов Б.В. Субъект в процессах нововведений // Нововведения как фактор развития: Сборник трудов. – М., 1987. – С. 84–94.

11. Степанов Н.П. Инновационная гибкость реципиентов и проблемы восприятия нововведений /

/ Нововведения как фактор развития: Сборник трудов. – М., 1987. – С. 68–84.

12. Томашин Г.Д. Теоретические основы лингвострановедения (на материале лексических американизмов английского языка) – М., 1991. – С. 15–16.

13. Longman Dictionary of English Idioms. – London, 1979. – С. 272.

14. Stevenson D. K. American Life and Institutions. – Stuttgart, 1987. Reprinted by the U.S. Information Agency. Washington D. C., 1992. – P. 57.

15. Room Adrian. Dictionary of Britain. – Oxford, 1978. – P. 57.

Продовження див. у наступному числі журналу №9 (80) 2011 р.

Стаття надійшла до редакції 14.05.2011

УДК 141(477):821.161.2.09Фра

Михайло Зубрицький, Інститут франкознавства

*Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ІВАН ФРАНКО І СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ

У статті аналізуються світоглядні рефлексії Івана Франка над історичним процесом формування української нації, проблемами утвердження нації як сутності. Зроблено висновок, що в ранній період творчості українського Мойсея його світогляд формувався під впливом позитивізму, марксизму та соціал-дарвінізму, хоча пізніше автор переглянув свої позиції з цієї проблеми.

Ключові слова: світогляд, позитивізм, націотворення, соціал-дарвінізм, філософія.

Літ. 15.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Іван Франко належить до найвизначніших філософів-мислителів свого часу, який бачив прийдешнє свого народу, прагнув хоч як-небудь полегшити його долю. Метою запропонованої розвідки є спроба показати українського митця на тлі соціальної епохи, з'ясувати, як у його поглядах відбивалася специфіка українського націотворення.

Зазначимо, що І. Франко був студентом філософського факультету і тому ще з юних літ активно цікавився проблемами філософського бачення суспільних явищ, прагнув пояснити сенс людського буття на тлі епохи. Будучи студентом, І. Франко під керівництвом професора Людвіка Цвіклінського написав реферат “Лукіан і його епоха”, як він її описав у своїх творах, зокрема в “Розмовах Богів”, “Розмовах у царстві мертвих” і в “Морських розмовах”. У цьому ранньому творі проглядаються наукові інтереси та філософсько-світоглядні переконання І. Франка.

Проблему філософської рецепції поглядів І. Франка на суспільний процес можна назвати своєрідним вододілом, який розмежовує історію

української філософії на “дофранківський” і “франківський” періоди.

У таку недалеку “радянську” добу проблемою філософського бачення І. Франком суспільних процесів займалися А. Каспрук, С. Возняк, О. Сяренко, В. Савчук, М. Третяк, а також інші дослідники [1; 2; 3; 8; 9].

Типова оцінка філософських поглядів письменника належить Д. Острянину, який пише: “Як мислитель-матеріаліст Франко намагався поширити свої матеріалістичні погляди і на пізнання суспільного життя. В силу того, що Франко не піднявся до рівня діалектичного матеріалізму, він не зміг послідовно провести принципи матеріалізму в поясненні суспільних явищ, тобто стати на позиції історичного матеріалізму. Проте в його соціологічних поглядах є значні, яскраво виявлені елементи матеріалістичного розуміння історії” [7, 28]. Як бачимо, зразком вважалося єдино правильне марксистське матеріалістичне розуміння історії.

Після здобуття Україною незалежності у наукових розвідках 90-х років можна відзначити діаметрально протилежний принцип розуміння філософсько-історичних поглядів Івана Франка. Наявність численних публікацій із цієї